

Sygn. akt X C 985/15

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 marca 2016 r.

Sąd Rejonowy w G. W.. X Wydział Cywilny w następującym składzie:

Przewodniczący: SSR Andrzej Miszczak

Protokolant: stażystka Marta Andrzejewska

po rozpoznaniu w dniu 4 marca 2016 r. w G. W..

sprawy z **powództwa A. R.**

przeciwko R. R. (1)

o zapłatę 60 000 złotych

I. **oddala powództwo**

II. **nie obciąża powódki obowiązkiem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego na rzecz pozwanego**

UZASADNIENIE

Powódka – A. R. - wniosła o zasądzenie od R. R. (1) 60 000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty; zasądzenie zwrotu kosztów procesu wg norm przepisanych.

W uzasadnieniu podała, że matka darowała jej 56 000 zł, które przeznaczyła na remont nieruchomości stanowiącej majątek osobisty pozwanego, tak samo jak uzyskane ze sprzedaży działki 3 000 zł. Wobec rozwiązania małżeństwa stron i eksmisji powódki z domu pozwany jest bezpodstawnie wzbogacony.

Pozwany – R. R. (1) - w odpowiedzi na pozew wniosł o oddalenie powództwa i zasądzenie na swoją rzecz zwrotu kosztów procesu wg norm przepisanych.

W uzasadnieniu wskazał, że powódka nie otrzymała darowizny od matki a remont finansowała matka powódki. Ponadto cena sprzedanego mieszkania wynosiła 53 000 zł, z której 5 300 zł przeznaczyła na podatek a 16 500 zł na zakup samochodu. Po śmierci B. S. (1) na jej koncie pozostało ok. 8 000 zł. Prace remontowe miały miejsce w III kwartale 2005 r. a powódka swoją działkę sprzedała w połowie 2007 r. Ewentualne nakłady uległy amortyzacji i nie jest on w chwili obecnej wzbogacony. Pozwany podniósł zarzut przedawnienia.

Sąd rejonowy ustalił co następuje:

10 czerwca 1989 r. strony zawarły związek małżeński, który wyrokiem Sądu Okręgowego w G.W.. z 15 listopada 2013 r. w sprawie I C 1047/12 został rozwiązany. Przed zawarciem związku małżeńskiego pozwany rozpoczął budowę domu znajdującego się w G. W.. przy ul. (...). Nieruchomość stanowi majątek osobisty R. R. (1). Dwa lata po ślubie strony wspólnie zamieszkały w tej nieruchomości. W tym czasie na dole znajdował się warsztat konserwacji i naprawy gaśnic. W wyroku rozwodowym sąd ustalił sposób korzystania z domu przez strony po rozwodzie.

Postanowieniem z 22 lipca 2014 r. Sąd Rejonowy w G. W.. w sprawie I 1 Ns 345/14 ustalił sposób korzystania przez strony z przedmiotowego budynku w ten sposób, że A. R. została uprawniona do wyłącznego korzystania z

pomieszczeń znajdujących się na parterze budynku a R. R. (1) ze wszystkich pomieszczeń na piętrze budynku oraz garażu i był uprawniony do dostępu do kotłowni.

Wyrokiem z 5 października 2015 r. Sąd Rejonowy w G. W., w sprawie X C 673/15 orzekł eksmisję A. R. z nieruchomości przy ul. (...), nie przyznając jej prawa do lokalu socjalnego i zasądając od niej na rzecz R. R. (1) 337 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

B. S. (1) ze środków uzyskanych ze sprzedaży mieszkania w dniu 6 lipca 2005 r. przeznaczyła ona 16 500 zł na zakup samochodu, który został zarejestrowany na pozwanego. Samochodem tym B. S. (1) była wożona na leczenie do szpitali w P. i S..

- okoliczności bezsporne

B. S. (1) zachorowała na raka, w związku z powyższym zdawała sobie sprawę - podobnie jak powódka - że będzie wymagała pomocy i opieki osób bliskich. Wspólnie z powódką - i za zgodą pozwanego, który uzyskał zgodę swoich rodziców - ustaliły, że B. S. (1) sprzeda posiadane mieszkanie w W. a uzyskane pieniądze przeznaczy na remont parteru domu przy ul. (...) i tam zamieszka. W ten sposób B. S. (1) zapewniła sobie miejsce zamieszkania w chorobie, położone blisko córki i wnuków, mając możliwość uzyskania opieki i pomocy, tak potrzebnej w ciężkiej chorobie.

6 lipca 2005 r. przed notariuszem R. R. B. S. (1) - matka powódki - przeniosła na rzecz nabywców prawo własności lokalu mieszkalnego położonego w W. 89f/9 w wykonaniu warunkowej umowy sprzedaży z 22 czerwca 2015 r. zobowiązując się do wydania lokalu do 20 lipca 2005 r. Cenę sprzedaży strony ustaliły na 53 000 zł. 20 lipca 2005 r. B. S. (1) zapłaciła podatek 5 300 zł

27 stycznia 2006 roku B. S. (1) darowała A. R. nieruchomość położoną w W. - działkę nr (...) o powierzchni 456 m². Strony w akcie notarialnym ustaliły wartość nieruchomości na 500 zł i oświadczyły, że jest to pierwsza pomiędzy nimi dokonana darowizna.

1 sierpnia 2007 r. A. R. przeniosła na K. J. i M. J. prawo własności nieruchomości - działki nr (...) - położoną w W., w wyniku warunkowej umowy sprzedaży zawartej 25 czerwca 2007 r. za kwotę 3 000 zł.

Dowód:

- wypis aktu notarialnego z 6.07.2005 r. Rep. A nr 8250/2005 k.9-10
- wypis aktu notarialnego z 27.01.2006 r. Rep. A nr 1051/2006 k.11-12
- wypis aktu notarialnego z 1.08.2007 r. Rep. A nr 6889/2007 k.13-14
- pismo Naczelnika US w G. W., z 13.01.2016 r. k.83
- zeznania świadka M. R. k.102-103
- zeznania świadka D. M. k.103-104
- zeznania świadka K. R. k.104-105
- zeznania świadka M. C. k. 135-136
- zeznania powódki A. R. k.136-137
- zeznania pozwanego R. R. (1) k.137-138

W III kwartale 2005 r. na nieruchomości przy ul. (...) w G. W., przeprowadzono remont na piętrze: wymieniono drzwi zewnętrzne, zamurowano otwór po starych drzwiach i położono w tym miejscu styropian, struktury i boazerie,

wylano drugą posadzkę, wyłożono styropianem przed położeniem terakoty, wymieniono sedes i dolnopłuk w wc wraz z rurą łączącą, zakupiono nową baterię w kuchni i toalecie, nowy zlew w łazience, zakupiono panel z oświetleniem nad szafkami kuchennymi. M. C. wykonał daszek nad drzwiami wejściowymi, pomalowano okna w całym domu i drzwi garażowe.

Na parterze remont został sfinansowany przez B. S. (1) w jego ramach zostały wyszpachlowane i wymalowane ściany, zakupiono nowy plafon, położono terakotę na podłodze w pierwszym i drugim przedpokoju. W drugim przedpokoju zamontowano podwieszony sufit, założono listwy przypodłogowe. W pomieszczeniu mieszkalnym położono regipsy, ściany były gipsowane i malowane, zabudowano rurę centralnego ogrzewania, która położona jest przy suficie, murek w kuchni został wykończony regipsem, wygipsowany i pomalowany. Wszędzie założono nowe kontakty i listy przypodłogowe. W łazience na parterze zakupiono nową ściankę, nowe drzwi z ościeżnicą, zamontowano wodoodporne płyty regipsowe, na ścianie położono kafelki a na podłodze terakotę. Została zakupiona wanna, zlew, umywalka, sedes oraz bateria. Zabudowana została wanna i rury za wc. B. S. (1) zakupiła piec węglowy oraz termę gazową Y. oraz pompkę. W 2012 r. pozwany wymontował tą termę i oddał powódce.

Z chwilą wybudowania domu posiadał on naczynie wyrównawcze, na dole była instalacja gazowa oraz kanalizacyjna.

W 2005 r. została zakupiona kosiarka.

Dowód:

- zeznania świadka M. R. k.102-103
- zeznania świadka D. M. k.103-104
- zeznania świadka K. R. k.104-105
- zeznania świadka M. C. k. 135-136
- zeznania powódki A. R. k.136-137
- zeznania pozwanego R. R. (1) k.137-138

31 maja 1999 r. A. R. zakupiła schody nożycowe za które zapłaciła 948,98 zł.

9 czerwca 1999 r. A. R. zakupiła chłodziarko – zamrażarkę Polar za kwotę 2000 zł.

26 lipca 2004 r. A. R. zaciągnęła kredyt na zakup komody V. i komody W. w wysokości 914,94 zł

16 lipca 2005 r. A. R. zakupiła meble kuchenne Nika za kwotę 999 zł. 19 lipca 2005 r. zakupiła szafkę i fronty Nika za łączną kwotę 211 zł.

19 marca 2008 r. A. R. nabyła ławo-stół za 649 zł, na zakup którego 15 marca 2008 r. wzięła kredyt w (...) Banku (...) S.A. we W.. 9 października 2008 r. A. R. zakupiła meble systemu kent za kwotę 1 996 zł, na zakup których zaciągnęła kredyt w (...) Banku (...) S.A. we W..

19 grudnia 2013 r. A. R. zakupiła wersalkę za kwotę 499 zł.

Dowód:

- rachunek nr (...) k.95
- rachunek nr (...) k.99
- umowa kredytu z 26.07.2004 r. k.98

- faktura nr (...) k.96
- faktura nr (...) k.97
- faktura VAT nr (...) k.89, 94
- umowa kredytu z 15.03.2008 r., 9.10.2008 r. k.90-91, 92-93
- faktura VAT nr (...) k.100
- zeznania świadka D. M. k.103-104
- zeznania świadka K. R. k.104-105
- zeznania świadka M. C. k. 135-136
- zeznania powódki A. R. k.136-137

28 czerwca 2012 r. M. R. uiścił zaliczkę na kocioł Junkers C. w wysokości 600 zł. 4 lipca 2012 r. M. R. zapłacił 2 166,58 zł.

24 lipca 2012 r. między M. R. a R. R. (1) została zawarta umowa darowizny 3 000 zł, w celu sfinansowania kosztów instalacji kotła Junkers, zbiornika wyrównawczego oraz na materiały i instalację wkładu kominowego. Umowa darowizny została złożona 8 sierpnia 2012 r. w urzędzie skarbowym.

25 lipca 2012 r. między M. R. a R. R. (1) została zawarta umowa darowizny kotła Junkers C., zbiornika wyrównawczego oraz wszystkich materiałów niezbędnych do instalacji kotła i zbiornika. Wartość darowizny M. R. określił na 3 559 zł. Umowa darowizny została złożona 8 sierpnia 2012 r. w urzędzie skarbowym.

Dowód:

- umowa darowizny z 24.07.2012 r. z deklaracją SD-Z2 k.113-117
- umowa darowizny z 25.07.2012 r. z deklaracją SD-Z2 k.118-120
- Kp 365/2012, (...) k. 121, 122
- Faktura (...) k.123, 124
- Faktury k. 125-131
- zeznania świadka M. R. k.102-103
- zeznania pozwanego R. R. (1) k.137-138

Sąd rejonowy zważył co następuje:

Powództwo jako nieudowodnione, podlegało oddaleniu.

Wobec niekwestionowanych twierdzeń stron, że powódka poczyniła nakłady ze swojego majątku osobistego na majątek osobisty pozwanego i wobec rozwiązania małżeństwa stron, zasadne było skorzystanie z drogi procesu, a nie postępowania o podział majątku wspólnego, w ramach którego rozliczeniu podlegają jedynie nakłady z majątku osobistego na majątek wspólny i odwrotnie z majątku wspólnego na majątek osobisty. Wobec braku przesłanki majątku wspólnego, nie było możliwości zastosowania przepisów o postępowaniu nieprocesowym a właściwą

podstawą do żądania zwrotu poczynionych w czasie trwania małżeństwa nakładów z majątku osobisty na majątek osobisty drugiego małżonka są przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu.¹

Przesłanki powstania zobowiązania z bezpodstawnego wzbogacenia to:

- 1) uzyskanie korzyści majątkowej (wzbogacenie)
- 2) osiągnięcie korzyści z majątku innej osoby (zubożenie)
- 3) związek między wzbogaceniem się aubożeniem
- 4) uzyskanie korzyści bez podstawy prawnej

Wzbogacenie jednej osoby jest zawsze następstwem zubożenia innej osoby. Istnieje więc współzależność między uzyskaniem korzyści majątkowej przez wzbogaconego a doznaniem uszczerbku przez zubożonego wyrażająca się przede wszystkim w tym, że zarówno korzyść, jak i uszczerbek są wynikiem tego samego zdarzenia.² Współzależność ta nie może być oczywiście utożsamiana ze związkiem przyczynowym jako przesłanką odpowiedzialności odszkodowawczej. Przesłanki związku między wzbogaceniem i zubożeniem nie należy rozumieć w duchu rygorystycznie ujmowanej „bezpośredniości” transferu, a tym samym wykorzystywać w celu ograniczenia zobowiązania zwrotu. Bez znaczenia pozostaje, w wyniku jakiego zdarzenia wzbogacenie nastąpiło.³ Zasadą jest wydanie korzyści w naturze. Polega ono na zwrocie tej samej rzeczy, która jest przedmiotem wzbogacenia, czyli rzeczy oznaczonej co do tożsamości. Wartość wzbogacenia, w sytuacji gdy wydanie korzyści w naturze jest niemożliwe, **ustala się w kwocie pieniężnej według chwili żądania zwrotu. Decydujące zatem znaczenie ma aktualny stan wzbogacenia istniejący w chwili wyrokowania.**⁴

Jednocześnie wskazać należy, że obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu. Przepis ten wprowadza zasadę wydania korzyści w granicach aktualnie istniejącego wzbogacenia. Jeżeli ten, kto uzyskał korzyść bez podstawy prawnej, następnie zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, tzn. nie uzyskał ani korzyści zastępczej, ani zaoszczędzenia wydatku,⁵ obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa. Wzbogacony nie odpowiada zatem ani za przypadkową utratę przedmiotu wzbogacenia, ani za takie jego zużycie, które definitywnie likwiduje wzbogacenie, tzn. za zużycie bezproduktywne czy też nieproduktywne.⁶

Sąd rejonowy uznał, że powódka nie udowodniła, że to ona poczyniła nakład ze swojego majątku osobistego na majątek osobisty pozwanego. Sąd nie dał wiary zeznaniom powódki oraz powołanych przez nią świadków, że pomiędzy nią a jej matką miała miejsce darowizna 53 000 zł. Twierdzenia te są nielogiczne, niespójne, nie mają pokrycia w zasadach wiedzy i doświadczenia życiowego. Istotą darowizny jest przeniesienie własności rzeczy darowanej. Osoba obdarowana może - w granicach art. 140 k.c. – dowolnie rozporządzać przedmiotem darowizny. W realiach niniejszej sprawy powódka nie mogła wykonywać prawa własności a decyzje co do lokacji środków pieniężnych podejmowała jej matka – B. S. (1). To ona podjęła decyzję – po konsultacji z powódką i pozwanym – o sprzedaży posiadanego mieszkania i zainwestowania uzyskanych w ten sposób środków w remont domu pozwanego, tak by mieszkać w nim w czasie choroby i mieć bezpośrednią opiekę, pomoc w tym ciężkim dla niej czasie.

Powódka była upoważniona do konta matki, stąd zrozumiałe są zeznania świadków, którzy wskazują, że powódka płaciła za zakupy budowlane i ponosiła inne wydatki związane z remontem. Czyniła tak, gdyż taka była wola jej matki, która chciała zamieszkać w domu przy ul. (...) i wyremontować pomieszczenia na dole. Dla zobrazowania sytuacji wystarczy przeprowadzić test i zapytać, czy powódka mogła 53 000 zł (a w zasadzie to już sama powódka wskazała, że z 47 700 zł, po odliczeniu podatku) spożytkować dowolnie, tak jak właściciel? W świetle okoliczności niniejszej sprawy i zgromadzonych dowodów, nie sposób odpowiedzieć na to pytanie pozytywnie. Powódka nie mogła przeznaczyć tych pieniędzy na inny cel, gdyż w ten sposób jej matka nie miałaby gdzie mieszkać lub zmuszona by była zamieszkać w pomieszczeniach, gdzie znajdował się warsztat konserwacji i naprawy gaśnic. To matka powódki zdecydowała o

zakupie samochodu, w ten sposób uzyskując możliwość sprawnego, bezpiecznego i pewnego poruszania się do lekarzy, szpitali. To był główny motyw, jaki kierował B. S. (1), żeby przeznaczyć 16 500 zł na zakup samochodu, który po jej śmierci miał być użytkowany przez obie strony, tak jak dom, który ona wyremontowała. W tym sensie zmarła zdawała sobie sprawę, że po jej śmierci z tych nakładów skorzystają obie strony, jako małżonkowie. Jednak brak podstaw do przyjęcie, że jeszcze przed śmiercią wyzbyła się całego majątku i zdała się na łaskę lub niełaskę córki.

Powódka w swoich zeznaniach podała, że w wyniku spadkobrania z rachunku bankowego matki pobrała kwotę ok. 8 000 zł. W świetle materiału dowodowego oraz zasad wiedzy i doświadczenia życiowego należy wskazać, że bezsprzecznie matka powódki z 53 000 zł, 5 300 zł przeznaczyła na podatek, 16 500 zł na zakup samochodu. Tym samym pozostało jej 31 200 zł co już znacząco dyskwalifikuje zeznania powódki, która twierdziła, że otrzymała darowiznę w wysokości 53 000 zł. Matka powódki w chwili sprzedaży mieszkania miała zdiagnozowaną chorobę nowotworową a zmarła 2 kwietnia 2006 r. (k.55). Strony oraz świadkowie wskazywali, że B. S. (1) musiała jeździć do szpitali w S., P., co wiązało się z kosztami, podobnie jak leczenie farmakologiczne na miejscu, w G.. Tymczasem matka powódki utrzymywała się z renty. Świadek D. M. wskazała, że B. S. (2) utrzymywała jeszcze kontakty z synem, ale nie wie czy mu pomagała finansowo. Mając na uwadze zasady doświadczenia życiowego, nie sposób przyjąć, by rencistka w okresie choroby nowotworowej poczyniła oszczędności z renty i w ten sposób uzbierała 8 000 zł. Bardziej wiarygodne jest twierdzenie, że wskazana kwota stanowi pozostałość z ceny uzyskanej ze zbycia mieszkania i remontu jaki ona sfinansowała. Taki wniosek tworzy jedną, spójną, logiczną całość i przeczy twierdzeniom, że powódka całą kwotę 53 000 zł otrzymała jako darowiznę od swojej matki.

Sąd rejonowy przyjął, że B. S. (1) finansowała remont, stąd powódka nie ma legitymacji czynnej do tego, aby dochodzić od pozwanego zwrotu bezpodstawnego świadczenia, poza kwotą 3 000 zł, którą bezsprzecznie uzyskała ze sprzedaży działki, która stanowiła jej majątek osobisty (nieruchomość została darowana jej przez jej matkę – art. 33 pkt 2 k.r.o.). W zakresie tej ostatniej kwoty, powódka nie wykazała w jaki sposób kwotę tą spożytkowała, w szczególności jakie nakłady poczyniła na majątku osobistym pozwanego z kwoty 3000 zł, którą sama fizycznie otrzymała 25 czerwca 2007 r.

Niezależnie od powyższego należy wskazać, że zgodnie z art. 6 k.c. ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. Wskazana w art. 6 k.c. ogólna zasada rozkładu ciężaru dowodu, jest regułą w znaczeniu materialnym, wskazującą, kto poniesie skutki nieudowodnienia faktów istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy, natomiast przepis art. 232 k.p.c. wskazuje, kto ponosi ciężar dowodu w znaczeniu formalnym: "kto powinien przedstawiać dowody".⁷

Zgodnie z zasadą kontradiktoryjności ciężar dowodu spoczywa na stronach postępowania cywilnego. To one, a nie sąd, są wyłącznym dysponentem toczącego się postępowania i one ponoszą odpowiedzialność za jego wynik.⁸ Strona, która nie przytoczyła wystarczających dowodów na poparcie swoich twierdzeń, ponosi ryzyko niekorzystnego dla siebie rozstrzygnięcia, o ile ciężar dowodzenia co do tych okoliczności na niej spoczywał, zaś sąd powinien wyciągnąć ujemne konsekwencje z braku udowodnienia faktów przytoczonych na uzasadnienie żądań lub zarzutów.⁹

Możliwość dopuszczenia przez sąd dowodu niewskazanego przez strony nie oznacza, że sąd obowiązany jest zastąpić własnym działaniem beczynności strony. Jedyne w ***szczególnych sytuacjach procesowych o wyjątkowym charakterze*** sąd powinien skorzystać ze swojego uprawnienia do podjęcia inicjatywy dowodowej.¹⁰ Sąd powinien korzystać z przewidzianego w art. 232 zdanie drugie k.p.c. uprawnienia powściągliwie i z umiarem, pamiętając, że taka inicjatywa należy przede wszystkim do samych stron i że cały rozpoznawany spór jest ich sprawą, a nie sądu.¹¹

W realiach niniejszej sprawy, powódkę obciążał ciężar udowodnienia, że posiadała majątek osobisty i przeznaczyła go na majątek osobisty pozwanego, który w chwili wyrokowania jest bezpodstawnie wzbogacony. Pozwany w odpowiedzi na pozew, zakwestionował roszczenie co do zasady i wysokości. Zaprzeczył, że to powódka dokonywała nakładów, argumentując że nakłady czyniła jej matka oraz kwestionował roszczenie co do wysokości, wskazując na niespójność wyliczenia matematycznego roszczenia oraz podając, że w chwili obecnej nie jest wzbogacony, gdyż nakłady zamortyzowały się, czy wręcz zużyły. Pozwany wskazywał również, że nie wykazano w jakiej wysokości

nakłady zostały poczynione w 2005 r. Powódka, chociaż reprezentowana była przez profesjonalnego pełnomocnika, nie zareagowała na twierdzenia pozwanego i nie wystąpiła z inicjatywą dowodową.

Dokonując analizy postępowań stron, nie można pomijać faktu, że powódkę w niniejszym procesie reprezentował profesjonalny pełnomocnik, wykonujący zawód adwokata. Tym samym znane mu są regulacje prawne, które przewidują że dla wykazania okoliczności wymagających wiadomości specjalnych, konieczne jest dopuszczenie dowodu z opinii biegłego i tegoż dowodu nie można zastępować innymi dowodami – zeznaniami świadków, dokumentami prywatnymi. W tym kontekście nie jest zrozumiałe dla sądu dlaczego powódka, reprezentowana przez profesjonalnego pełnomocnika, nie zgłosiła wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego z zakresu wyceny prac budowlanych. W kontekście złożonej odpowiedzi na pozew, złożenie takiego wniosku było niezbędne i konieczne. Zaniechanie strony powodowej, w kontekście całokształtu okoliczności niniejszej sprawy, można ocenić jako dorozumiany brak woli powołania takiego dowodu. Zwłaszcza w obliczu tego, że pozwany w odpowiedzi na pozew, wskazuje że roszczenie jest nieudowodnione co do wysokości i wręcz wskazuje powódce na konieczność powołania biegłego.

W tym stanie rzeczy sąd rejonowy mając na uwadze fakt, że obie strony reprezentowane są przez profesjonalnych pełnomocników, proces jest kontradiktoryjny i uzależniony od woli i zdolności samych stron w jego prowadzeniu, a fundamentalną zasadą rządzącą procesem cywilnym jest zasada równości stron, nie dostrzegł nadzwyczajnych i wyjątkowych okoliczności, które uprawniałyby do ingerencji w spór toczący się między stronami i naruszanie zasady równości stron, zasady kontradyktryjności procesu i zastępowania pełnomocnika powódki w obowiązku dowodzenia faktów, z których wywodzi skutki prawne. Okoliczność, że skutkiem jest przegranie procesu jest normalnym następstwem takiego postępowania strony procesu, stąd nie można jej uznać za nadzwyczajną i wyjątkową. Z takim rezultatem winna liczyć się powódka, a zwłaszcza jej pełnomocnik, będący adwokatem, w taki sposób formułując pozew i przez cały proces nie wnosząc o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego.

Pozwany w swoich zeznaniach przyznał, że większość prac remontowych jakie wskazywała powódka zostały wykonane, kwestionując jedynie zakup naczynia wyrównawczego, prac związanych z instalacją gazową, kanalizacyjną. Zakwestionowane prace, zakupy, wobec nie przedłożenia dowodów potwierdzających, że rzeczywiście zakupiono naczynie wyrównawcze, wykonano prace przy instalacji kanalizacyjnej i gazowej, nie mogły być uwzględnione i brane pod uwagę. Ich przeprowadzenie wynika wyłącznie z gołosłownych twierdzeń powódki, zaś świadkowie nie potwierdzili tych okoliczności a świadek M. R. im zaprzeczył.

W tej sytuacji, wobec zakwestionowania wyliczeń wartości ujętych w pozwie, wskazać należy, że nie jest znana wartość nakładów poczynionych w 2005 r. na nieruchomości. Powódka nie przedłożyła żadnych rachunków, które potwierdziłyby że przeznaczyła środki pieniężne na zakup materiałów budowlanych, czy opłacenie pracowników świadczących usługi remontowo – budowlane. Z zeznań świadków wynika, że większość prac wykonywali znajomi i rodzina, bez wolnorynkowego wynagrodzenia a jedynie za zwrotem kosztów. Tym samym jedyną możliwością ustalenia wartości nakładu, jaki został poniesiony w 2005 r. jest opinia biegłego, który posiada wiedzę specjalną i mógłby określić, ile kosztowały nakłady w 2005 r. Jak wskazano zaś na początku rozważań prawnych, dla rozstrzygnięcia istotne jest ustalenie wartości wzbogacenia w chwili żądania zwrotu, a więc w chwili orzekania.

Biorąc pod uwagę upływ czasu, zeznania powódki, która wskazywała na zawilgocenie pomieszczeń, konieczność częstego odświeżania pomieszczeń i mając na uwadze zasady wiedzy i doświadczenia życiowego, jest oczywiste że nakłady polegające na remoncie pomieszczeń nie mają tej samej wartości po upływie ponad 10 lat. Tym samym dla wykazania stanu wzbogacenia konieczne było powołanie dowodu z opinii biegłego, który określiłby w jakiej wysokości w chwili obecnej pozwany jest wzbogacony i ile warte są obecnie poczynione w 2005 r. nakłady. Bez tego dowodu sąd nie jest w stanie tej okoliczności ustalić.

Dalej należy wskazać, że pozwany przekazał powódce samochód, ponadto nie jest zainteresowany meblami i również je powódka może zabrać. Podobnie odnosi się do termy gazowej, którą zakupiła matka powódki, a która jest w garażu. Tym samym pozwany wydaje w naturze przedmioty, o które jest wg powódki wzbogacony. Pamiętać zaś

należy, że nakłady były czynione w trakcie trwania małżeństwa i ich uzasadnienie czerpało swoje źródło w normach prawa rodzinnego i obowiązkach małżeńskich. Z chwilą rozwiązania małżeństwa stron nie było już uzasadnienia prawnorodzinnego dla czynienia dalszych nakładów a te które zostały poczynione opierały się na stosunku użyczenia i uregulowaniu wspólnego zamieszkiwania stron po rozwodzie, do czasu eksmisji powódki. Do czasu eksmisji powódka korzystała z nakładów remontowo-budowlanych z 2005 r. oraz mebli zakupiony wówczas oraz później. Tym samym w zasadzie przez cały okres użytkowania (do wyprowadzki, po orzeczeniu eksmisji) powódka miała swój udział w amortyzacji nakładów, korzystała z nich, czerpała z nich korzyści. Nie jest więc tak, że tylko pozwany korzystał z nakładów.

W odniesieniu do przedłożonych przez powódkę faktur (k.89-100) i twierdzeń powódki (k.88) należy wskazać, że skoro ich nabycie sfinansowane zostało z jej wynagrodzenia za pracę w czasie trwania wspólności ustawowej małżeńskiej, to znaczy że zostały zakupione z majątku wspólnego stron, a nie z jej majątku osobistego (art. 31 § 2 pkt. 1 k.r.o.) i właściwym trybem do podziału tego majątku jest postępowanie nieprocesowe o podział majątku wspólnego, gdyż w tym zakresie pozwany na pewno nie jest bezpodstawnie wzbogacony.

Na koniec należy wskazać, że roszczenie powódki potraktowane jako roszczenie osoby uprawnione do zachowku po B. S. (1), określone w art. 1000 k.c., również nie mogłoby być uwzględnione, jednak nie z powodów wskazywanych przez pozwanego. Zgodnie z art. 1000 k.c. jeżeli uprawniony nie może otrzymać należnego mu zachowku od spadkobiercy lub osoby, na której rzecz został uczyniony zapis windykacyjny, może on żądać od osoby, która otrzymała od spadkodawcy darowiznę doliczoną do spadku, sumy pieniężnej potrzebnej do uzupełnienia zachowku. **Jednakże obdarowany jest obowiązany do zapłaty powyższej sumy tylko w granicach wzbogacenia będącego skutkiem darowizny.**

W sytuacji, gdy spadkodawca dokonał darowizny wyczerpującej cały spadek, uprawniony do zachowku może dochodzić od obdarowanego roszczenia o zachówek w granicach określonych w art. 1000 k.c.¹² Stąd też wydaje się, że do oceny granic odpowiedzialności obdarowanego należy odpowiednio stosować przepisy o bezpodstawnym wzbogaceniu.¹³

Odpowiednie stosowanie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu oznacza, że istnienie stanu wzbogacenia powinno być ustalane według chwili wystąpienia przez uprawnionego z roszczeniem o uzupełnienie zachowku. Od tej chwili też - jeżeli chodzi o zużycie, pogorszenie stanu lub utratę korzyści - obdarowany powinien być traktowany jako osoba, która powinna się liczyć z obowiązkiem zwrotu korzyści (art. 409 k.c.). Przy ustalaniu stanu wzbogacenia należy też uwzględnić wszelkie surogaty (art. 406 k.c.). Co równie ważne, zużycie lub utrata korzyści przed powyższą datą powoduje wygaśnięcie obowiązku obdarowanego w świetle art. 409 k.c.

Z kolei art. 1000 § 3 k.c. umożliwia obdarowanemu zwolnienie się od obowiązku zapłaty sumy pieniężnej tytułem uzupełnienia zachowku w drodze tzw. upoważnienia przemiennego (facultas alternativa). Mianowicie, zobowiązany może zwolnić się od obowiązku zapłaty sumy potrzebnej do uzupełnienia zachowku przez wydanie przedmiotu darowizny. Upoważnienie dotyczy jedynie wydania przedmiotu darowizny w takim stanie, w jakim się on aktualnie znajduje, przy uwzględnieniu zużycia będącego następstwem normalnego używania tego przedmiotu. Nie ma natomiast możliwości zaspokojenia roszczenia o uzupełnienie zachowku poprzez wydanie surogatów otrzymanych w zamian za przedmiot darowizny.

W tym zakresie pozwany podniósł zarzut przedawnienia. Zgodnie z (...) § 1 i 2 k.c. roszczenia uprawnionego z tytułu zachowku oraz roszczenia spadkobierców o zmniejszenie zapisów zwykłych i poleceń przedawniają się z upływem lat pięciu od ogłoszenia testamentu. Roszczenie przeciwko osobie obowiązanej do uzupełnienia zachowku z tytułu otrzymanych od spadkodawcy zapisu windykacyjnego lub darowizny przedawnia się z upływem lat pięciu od otwarcia spadku.

Tym samym termin przedawnienia wynosi 5 lat od otwarcia spadku, czyli od 2 kwietnia 2006 r. Zgodnie jednak z art. 121 pkt 3 k.c. bieg przedawnienia nie rozpoczyna się, a rozpoczęty ulega zawieszeniu co do roszczeń, które przysługują jednemu z małżonków przeciwko drugiemu - przez czas trwania małżeństwa. W związku z tym, że w dacie

otwarcia spadku strony były małżeństwem, termin przedawnienia nie rozpoczął biegu. Zaczął biec dopiero z chwilą prawomocnego rozwiązania małżeństwa tj. od 7 grudnia 2013 r. (k.8) i do czasu wniesienia pozwu nie upłynął.

Jednak i w tym przypadku aktualności nabierają rozważania dotyczące braków postępowania dowodowego i zaniechań powódki w tym zakresie. Nie wiadomo w jakiej wysokości uczyniona została darowizna przez spadkodawczynię pozwanemu i w jakim zakresie jest on zobowiązany do zapłaty na rzecz powódki, ile na chwilę żądania wynosi wartość darowizny i wzbogacenie pozwanego. Ponadto nie można pomijać, że pozwany częściowo chce zwolnić się z obowiązku uzupełnienia zachowku wskazując, że powódka może zabrać przedmioty stanowiące przedmiot darowizny matki – samochód, meble zakupione w 2005 r. Co także żądanie zapłaty czyni niezasadnym.

Mając powyższe na uwadze orzeczono jak w punkcie I wyroku.

Konsekwencją powyższego jest orzeczenie o kosztach procesu. Powódka przegrała proces w całości. Artykuł 98 k.p.c. statuuje dwie zasady rozstrzygnięcia o kosztach procesu: zasadę odpowiedzialności za wynik procesu, zgodnie z którą strona przegrywająca zobowiązana jest zwrócić swemu przeciwnikowi poniesione przez niego koszty procesu oraz zasadę kosztów niezbędnych i celowych, zobowiązującą stronę przegrywającą do zwrotu przeciwnikowi procesowemu tylko tych poniesionych faktycznie kosztów procesu, jakie były niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (uznaniowa ocena sądu w tym względzie uzależniona jest od okoliczności sprawy, a zarazem ograniczona dyspozycjami art. 98 § 2 i 3 k.p.c.). W doktrynie podkreśla się, iż ocena dokonywana wprawdzie na zakończenie postępowania, powinna uwzględniać stan istniejący w chwili podejmowania przez stronę czynności wywołującej koszty.

Z kolei art. 102 k.p.c. stanowi, iż w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Jak wspomniano wyżej zasadą jest, że strona przegrywająca proces winna jest zwrócić przeciwnikowi poniesione przez niego koszty procesu (art. 98 § 1 k.p.c.). Artykuł 102 k.p.c. dopuszczający możliwość nie obciążania przegrywającego w całości lub w części kosztami procesu jest wyjątkiem od zasady i jako taki nie może być interpretowany rozszerzająco, wyklucza uogólnienia i może być stosowany w zależności od konkretnego przypadku. Do kręgu okoliczności branych przez sąd pod uwagę przy ocenie przesłanek z art. 102 k.p.c. należą zarówno fakty związane z samym przebiegiem procesu, jak i te będące „na zewnątrz” procesu. Okoliczności te powinny być oceniane przede wszystkim z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego. Do okoliczności branych pod uwagę przez sąd należą zwłaszcza te dotyczące stanu majątkowego i sytuacji życiowej strony. W orzecznictwie sądów powszechnych podkreśla się, iż sama zła sytuacja materialna strony nie uzasadnia nieobciążania strony powodowej kosztami postępowania.

Zdaniem orzekającego sądu w niniejszej sprawie występuje szczególnie uzasadniony wypadek pozwalający na nieobciążanie strony kosztami zastępstwa procesowego należnymi pozwanemu. Należy mieć na uwadze złą sytuację materialną i finansową powódki, którą szczegółowo przedstawiła ubiegając się o zwolnienie od kosztów sądowych – opłaty sądowej od pozwu. Ponadto należy wskazać, że powódka została eksmitowana z domu, w którym mieszkała przez prawie całe swoje dorosłe życie, gdzie wychowywała swoje dzieci. Obecnie nie ma stałego miejsca zamieszkania, a osiągane dochody, problemy zdrowotne na jakie się skarża, nie uprawniają do twierdzenia, że będzie w stanie szybko uzyskać tytuł prawny do lokalu mieszkalnego na wolnym rynku. Ponadto należy mieć na uwadze, że pozwany to jej były mąż, który do niedawna tworzył z nią związek małżeński i na którym ciążyły obowiązki małżeńskie, w tym troski i opieki. W sytuacji życiowej w jakie znalazła się powódka, w ocenie sądu rejonowego, zasądzenie od niej na rzecz pozwanego, zwrotu kosztów zastępstwa procesowego sprzeczne byłoby z zasadami współżycia społecznego, stąd na podstawie art. 102 k.p.c. orzeczono jak w punkcie II wyroku.

SSR Andrzej Miszczak

1 Por. wyrok S.A. w Krakowie z 2.12.2014 r. w sprawie I ACa 1206/14 (LEX nr 1665094); uchwała SN z 27.04.1995 r. w sprawie III CZP 46/95; wyrok SN z 7.05.2009 r. w sprawie IV CSK 27/09; wyrok SN z 30.06.1972 r. w sprawie III CRN 91/72 (OSNC 1972 r. Nr 12, 229); wyrok SN z 7.06.2002 r. w sprawie IV CKN 1108/00 (OSNC 2003 r. Nr 9, poz. 123)

2 wyr. SN z 18.12.1968 r., I CR 448/68, L.

3 wyr. SN z 20.7.2007 r., I CSK 105/07, L.; wyr. SN z 14.1.2010 r., IV CSK 274/09, L.

4 wyr. SN z 7.5.2009 r., IV CSK 27/09, L.

5 zob. orz. SN z 30.4.1962 r., 4 CR 318/62, (...) 1964, Nr 3, s. 305; wyr. SN z 24.1.2014 r., V CNP 13/13, L.

6 zob. wyr. SN z 12.3.2010 r., II PK 272/09, L.

7 por. wyrok SN z dnia 17 lutego 2006 r., V CSK 129/05, Lex nr 200947; oraz wyr. SN z dnia 8 marca 2010 r., II PK 260/09, OSNP 2011, nr 17-18, poz. 226

8 por. uzasadnienie wyroku SN z dnia 17 grudnia 1996 r., I CKU 45/96, OSNC 1997, nr 6-7, poz. 76, z głosem A. Z., Palestra 1998, nr 1-2, s. 204; wyrok SN z dnia 7 marca 1997 r., II CKN 70/96, OSNC 1997, nr 8, poz. 113; uzasadnienie wyroku SN z dnia 16 grudnia 1997 r., II UKN 406/97, OSNAPiUS 1998, nr 21, poz. 643; wyrok SN z dnia 15 grudnia 1998 r., I CKN 944/97, Prok. i Pr.-wkł. 1999, nr 11-12, poz. 38; wyrok SN z dnia 7 lipca 1999 r., II CKN 417/98, Prok. i Pr.-wkł. 1999, nr 11-12, poz. 35; uzasadnienie wyroku SN z dnia 15 lipca 1999 r., I CKN 415/99, LEX nr 83805; wyrok SN z dnia 7 października 1998 r., II UKN 244/98, OSNAPiUS 1999, nr 20, poz. 662; postanowienie SN z dnia 28 września 1999 r., II CKN 269/99, Prok. i Pr.-wkł. 2000, nr 2, poz. 27; uzasadnienie wyroku SN z dnia 11 października 2000 r., II UKN 33/00, OSNP 2002, nr 10, poz. 251

9 zob. wyrok SA w Białymstoku z dnia 28 lutego 2013 r., I ACa 613/12, LEX nr 1294695

10 zob. wyrok SA w Poznaniu z dnia 30 stycznia 2013 r., I ACa 1172/12, LEX nr 1292720; wyrok SN z dnia 25 marca 1998 r., II CKN 656/97, OSNC 1998, nr 12, poz. 208; uzasadnienie wyroku SN z dnia 2 czerwca 1998 r., II UKN 88/98, OSNP 1999, nr 11, poz. 373; uzasadnienie wyroku SN z dnia 24 czerwca 1998 r., I PKN 194/98, OSNP 1999, nr 13, poz. 425; wyrok SN z dnia 25 czerwca 1998 r., III CKN 384/98, Biul. SN 1998, nr 11, s. 14; wyrok SN z dnia 9 lipca 1998 r., II CKN 657/97, LEX nr 50630; orzeczenie SN z dnia 15 lipca 1998 r., II UKN 126/98, OSNAPiUS 1999, nr 13, poz. 436; uzasadnienie wyroku SN z dnia 9 września 1998 r., II UKN 182/98, OSNAPiUS 1999, nr 17, poz. 556; uzasadnienie wyroku SN z dnia 7 października 1998 r., II UKN 248/98, OSNP 1999, nr 20, poz. 666; wyrok SN z dnia 11 grudnia 1998 r., II CKN 104/98, LEX nr 50663; uzasadnienie wyroku SN z dnia 26 stycznia 2000 r., III CKN 567/98, LEX nr 52772; uzasadnienie postanowienia SN z dnia 7 grudnia 2000 r., II CKN 1322/00, LEX nr 51967; uzasadnienie wyroku SN z dnia 14 grudnia 2000 r., I CKN 661/00, LEX nr 52781.

11 por. uzasadnienie wyroku SN z dnia 5 listopada 1997 r., III CKN 244/97, OSNC 1998, nr 3, poz. 52; uzasadnienie wyroku SN z dnia 27 maja 1998 r., I CKN 701/97, LEX nr 78418; uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów SN z dnia 19 maja 2000 r., III CZP 4/00, OSNC 2000, nr 11, poz. 195; uzasadnienie wyroku SN z dnia 25 lipca 2000 r., III CKN 1034/00, LEX nr 51873; uzasadnienie wyroku SN z dnia 12 grudnia 2000 r., V CKN 175/00, OSP 2001, z. 7-8, poz. 116

12 wyr. SN z dnia 30 stycznia 2008 r., III CSK 255/07, OSNC 2009, nr 3, poz. 47; wyr. SA w Warszawie z dnia 10 lipca 2014 r., I ACa 113/14, Lex nr 1527263; wyr. SA w Warszawie z dnia 20 listopada 2013 r., I ACa 501/12, Lex nr 1254524

13 tak J. P. (w:) Komentarz, t. III, 1972, s. 1917